

AGNETE G. HAALAND i

VERDEN SETT FRA BAKKEN

EN MONOLOG OM
KRIGSKORRESPONDENTEN
MARTHA GELLHORN

Journalistenes subjektive valg

Av Erling Borgen, journalist, forfatter og filmskaper

Livet handler om de valg man gjør som menneske. Som politiker, direktør, utenriksminister eller general. Å granske menneskers valg blir spesielt viktig, når de gjøres av mennesker med makt. Også som journalist står du overfor klare

valg: Hvordan beskriver en journalist det forferdelige faktum at et lite barn ligger på fortauets uten hode, på grunn av krigens bestialitet? Hva gjør du som journalist når uskyldige mennesker blir hentet av bevæpnede soldater og blir slengt opp på et lasteplan? Hva

slags artikkel sender du hjem når du erfarer at fanger bæres ut av fangeflyene på Guantanamo-basen, iført fotlenker og hetter på hodet, for deretter å geleides inn i basens torturkamre.

Den legendariske krigskorrespondenten Martha Gellhorn som denne forestillingen handler om, har selvsagt rett i sitt utsagn om at objektiv journalistikk ikke eksisterer. Journalister velger og velger bort. Det gjelder både vinklinger, intervjuobjekter og temaer. Journalistene velger en liten del av en virkelighet som de oppfatter og tolker, basert på egne verdier og holdninger. Alt vi journalister produserer, preges av våre interesser og vårt samfunnssyn.

**SAGT OG
SKREVET AV
MARTHA
GELLHORN**

Verdens eventuelle fremgang er avhengig av:

At generasjon etter generasjon må innse at de plikter å opponere mot krigens galskap. At denne galskapen hele tiden vil forandre seg, ta på seg andre klær. Men uten opposisjon vil den aldri forsvinne.

At samfunnsbevisste mennesker sloss for at galskapen ikke skal fortsette.

Og det viktigste av alt: Vi må alltid huske at vi ikke er statens tjenere!

Hvem er objektiv, hvem er balansert og hvem er saklig? Slike avveininger bestemmes i hovedsak av makt. Språk er makt. Min erfaring er at det alltid er de mektigste som snakker mest om objektiv journalistikk. På høylydt, men dannet vis, krever maktbalanse og objektivitet. Det de i virkeligheten maser om, er at journalistene skal ta parti for dem selv og markedsføre deres holdninger og synspunkter. Som for eksempel når forsvarsmakten oppfordrer det norske folket til å slutte opp om Afghanistan-krigen, samtidig som de klarer å plante soldater i media. Uten kritiske spørsmål får soldatene fortelle om sine «bragder» på slagmarken.

Kritiske medier og kritiske journalister er en nødvendighet når statsmakter går til krig og allierer seg med krigsforbrytere og krigsforbrytelser. Tre forskjellige regjeringer har styrt nasjonen Norge i krig gjennom de siste åtte årene. Norske generaler, norske våpendirektører, norske statsråder og norske politikere har støttet opp om den hemmelige krigen mot terror i Afghanistan og i Irak. Fordi de norske maktmenneskene ikke har protestert og sagt fra, har de på grovt vis krenket menneskerettighetene og internasjonale avtaler. Gjennom sin taushet har de godtatt krigenes hemmelige opera-

sjoner, hemmelige styrker, hemmelige fengsler, hemmelige fangefly, hemmelige bruk av illegale våpen og hem-

melige torturmetoder. Ikke en eneste stortingspolitiker har stemt mot den norske krigsdeltakelsen i Afghanistan, selv om mange meningsmålinger har vist at halvparten av befolkningen går mot krigen. Krigen ble ikke diskutert under den norske valgkampen i 2009. Norske politikere vil ikke en gang være ved at Norge deltar i krig. Det er i denne situasjonen at kritisk journalistikk og uavhengige journalister blir viktige. Martha Gellhorn pekte på noe sentralt da hun en gang slo fast at journalister aldri kan være

Hvem sa: jeg tenker, altså er jeg? Var det Descartes? Det er tull. Jeg handler. Derfor er jeg.

Jeg er overbevist om en ting: Du kan gjøre hva du vil i livet – så lenge du er villig til å betale prisen for det.

Stol aldri på regjeringer. Ikke på noen av dem. Tro ikke et ord av det de sier. Se med kritisk blikk på alt de gjør.

Min plan i livet er: reise alle steder se alt skrive om det

Freud skulle vært skutt. Han gir alle rett til å skylde på andre hvis man ikke har det bra. Det er en tarvelig måte å leve sitt liv på. Nei, ta deg sammen, er mitt motto.

Alle folke en nedarv å bestem seg selv. må ha en krig for å me hvordan styres, s det dem ingen and med uter kul

statsapparatets tjenere. Journalistene må ikke la seg presse av generalene, som har bedt oss om å marsjere i samlet tropp og slutte opp om krigen og soldatene. Som kjent tenkes ofte de rareste tanker på innsiden av en offiserslue. Den britiske journalisten Robert Fisk mener at journalistens oppgave er «å utfordre autoritet, all autoritet. Spesielt når myndigheter og politikere drar oss inn i krig. Når de har bestemt at de vil drepe, og andre må dø». Det var Frost som avslørte at det var en Hellfire-rakett fra USA som drepte uskyldige barn i en ambulanse på Gaza. Rakettens høyeksplosiver lages på en fabrikk utenfor Drammen i Norge.

Den russiske journalisten Anna Politkovskaja ble myrdet da hun utfordret Putin-regimets brudd på menneskerettighetene. Politkovskaja mener at mennesker ikke kan gjøre som soppen og gjemme seg under et blad i håp om å overleve. I vår brutale tid trenger verden flere journalister som Gellhorn, Fisk og Politkovskaja. Journalister som lytter og ser og beskriver verden nedenfra. Martha Gellhorn er et journalistisk forbilde fordi hun brukte sitt yrke og sitt talent til å tale de stemmeløses sak. Hun bedrev undersøkende journalistikk til forsvar for menneskeverdet. Hun hadde ingen lett oppgave. Motkreftene var formidable. Undersøkende journa-

listikk er det å avdekke handlinger og/eller operasjoner, som gjerningsmennene ikke ønsker skal bli offentlige – eller bli gjenstand for debatt eller forandring. I dette tilfelle det som skjer inne i generalenes kommandosentraler, der avgjørelser med konsekvenser for liv og død blir tatt. Livet handler om de valg man gjør som menneske...

Erling Borgen har gjennom mange tiår arbeidet som journalist i krigssoner, blant annet som NRKs korrespondent i Latin-Amerika og i Asia. Han har laget 80 tv-dokumentarer, De aller fleste om menneskerettigheter. Høsten 2009 utga han boken, Fredsnasjonens hemmeligheter – om Norges hemmelige deltakelse i krig. Borgen er gift med Agnete G. Haaland.

slag har
et rett til
me over
Hvis de
borger-
bestem-
n de skal
å angår
selv og
re. Vekk
landske
er!

Jeg oppholder meg bare i stuen når jeg er hjemme. En kvinne dør på kjøkkenet! Det vet jeg. Jeg har selv vært der.

Demokrati og
overvåkning passer
dårlig sammen.
Det er OK for Gud
– men ikke for
statsoverhoder- å
holde øye med sine
spurver.

BØKER AV MARTHA GELLHORN (1908-1998)

What mad pursuit, 1934
The Trouble I've Seen, 1936
A Stricken Field, 1940
The Heart of Another, 1941
Liana, 1944
The Point of no Return, 1948
The Honeyed Peace, 1953
Two by Two, 1958
The Face of War, 1959
His Own Man, 1961
Pretty Tales for Tired People, 1965
The lowest Trees Have Tops, 1967
The Weather in Africa, 1978
Travels with Myself and Another, 1978
The Face of War, nyutgivelse, 1988
The View from the Ground, 1988

ANDRE GODE KILDER:

«Vakker, vill og uredde» av Sigrun Slapgard i *Journalistikkens mestere* (Morgenbladet forlag 2004, red. Jo Bech-Karlsen og Alf van der Hagen)
Tell Me No Lies: Investigative Journalism and Its Triumphs av John Pilger (Jonathan Cape, 2004)
Gellhorn – A Twentieth-Century Life av Caroline Moorehead (Henry Holt and Company 2003)
Selected letters of Martha Gellhorn (Owl books 2007, redigert av Caroline Moorehead)
Beautiful Exile av Carl Rollyson (An Authors Guild Backinprint.com edition, 2001)
The Hemingway Women av Bernice Kert (W.W. Norton & Company 1983)

De fleste bøkene kan bestilles på www.Amazon.com

Etter et helt liv som krigsobservatør, ser jeg på krig som en pandemi. Og det er regjeringer som sprer smitten.

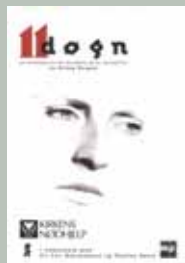
Dette objektivitets-tøvet.
Hvordan kan noen ikke ha et standpunkt? Ikke ta stilling?
Ikke velge side?

THALIAS DØTRE

Teaterkompaniet Thalias Døtre ble etablert av Agnete G. Haaland i 1990. *Verden sett fra bakken* er gruppens ellefte produksjon. Tidligere produksjoner inkluderer:

Florence Nightingale – Kvinne i Krig. Regi Anne-Karen Hytten, 1990
Florence Nightingale – Woman at war (engelsk versjon). Regi: Anne-Karen Hytten, 1991

Elleve Døgn. En menneskerettighetsforestilling for fire musikere og en skuespiller, 1992

Mozart og Salieri (regi: Hilde Andersen) 1993

To piker og et piano på vift. En musikalsk cabaret, 1994

Die Flagstad. En monolog om Kirsten Flagstad laget i samarbeid med Agder Teater. Regi: Bentein Baardson, 1995

Apepike. Et barnestykke basert på det kinesiske eventyret «Apenes Konge», regi: Anne-Karen Hytten) 2002

Nordens Blå Blome – eit musikalsk møte med Karin Boye, regi: Anne-Karen Hytten) 1998

Peer Gynt – en forestilling for ungdom (regi: Mette Brantzeg) 2005

Thalias døtre,
Olav Kyrresgate 3,
0273 Oslo. E-post:
agnetegh@online.no
www.agnetehaaland.no

VERDEN SETT FRA BAKKEN

EN MONOLOG OM KRIGSKORRESPONDENTEN MARTHA GELLHORN

Manus: Agnete G. Haaland og Lene Therese Teigen

Regi: Lene Therese Teigen

Komponist: Ragnar Bjerkreim

Scenograf: Marianne Thallaug Wedset og Merete Bostrøm

Kostymer og rekvisitter: Merete Bostrøm

Lysdesign: Marianne Thallaug Wedset

Lyddesign: Kjetil Kvamme

Tekniker: Siri Haga

Medvirkende: Agnete G. Haaland

Premiere: 20. februar 2010 i Bærum Kulturhus. Manus er basert på Martha Gellhorns egne artikler, notater og brev. Forestillingen er støttet av Norsk Kulturråd, Fritt Ord, Fond for Utøvende Kunstnere, Scheiblers Legat og Norsk Skuespillerforbund. Tusen takk for at dere trodde på prosjektet og gjorde det mulig! En ekstra takk til Sagene Samfunnshus og Bærum Kulturhus for prøvelokale og all velvilje og hjelp!

AGNETE G. HAALAND

Agnete har spilt at fra Anne Frank til Pippi Langstrømpe og Klatremus. Hun har gjort stor internasjonal suksess med sine monologer. Den kritikerroste monologen *Florence Nightingale – kvinne i krig* har vært spilt for over 100 000 mennesker i Norge, Sverige, Danmark, Finland, Færøyane, Spania, USA og Chile. Agnete høstet strålende kritikker som Nora i *Et Dukkehjem* på China National Theatre i Beijing. Hun har spilt store roller i en rekke TV-drama i NRK. Hun er leder av Norsk Skuespillerforbund og president for den internasjonale skuespillerfederasjonen FIA.

LENE THERESE TEIGEN

Lene har bred erfaring fra arbeid som dramatiker og regissør, med produksjoner basert på egne og andres tekster. Produksjonene *Mater Nexus* (Det Åpne Teater 2001 og *Haiu-za* i Tokyo 2008), *Livsmaskinen* (Oslo Nye Centralteatret 2005), *Arkeologene* (Teater Ibsen 2007) og *Square* (Litteraturhuset 2009) er alle med Lenes tekst og regi. Som dramatiker har hun hatt flere produksjoner på store scener i Norden. Lene har i tillegg laget radio, tv og kortfilm, og arbeidet i NRK Drama som dramaturg og produsent. Hun har utgitt romanene *Hvitt.Stille* (Aschehoug 1993) og *Utro* (Aschehoug 2005). Hun er leder for Women Playwrights International og var leder for Norsk Kulturråds Scenetekstutvalg fra 2005-2009. Lene har hovedfag i dramaturgi fra Universitetet i Bergen 1991.

SIRI HAGA

Siri har gått 1. året på lys- og sceneteknikerutdanningen på NISS. I et helt år var hun lystekniker og følgespotoperatør på musikalen *Mamma Mia!* på Folketeateret. Nå er hun tilbake som frilans lystekniker på heltid.

MERETE BOSTRØM

Merete er utdannet kostymedesigner på Statens håndverk og kunst industrihøgskole. Hun har master i scenografi for film, tv og teater fra University of Art and Design i Finland. Hun har bla. designet kostymene til Dostojevskijs *Forbrytelse og straff* på Nationalteatret i Finland, og i 2001 var hun scenograf på spillefilmen *Me and Morrison*. Lenka Hellstedt hadde regien, og filmen vant prisen for beste film i Finland det året. I Norge har hun bla. vært scenograf på filmene *Ulvenatten* (regi: Kjell Sundvall), *Svein og Rotta* (regi: Vibeke Ringen) og *Keeperen til Liverpool* (regi: Arild Andresen).

KJETIL KVAMME

Kjetil er utdannet lydtekniker fra Norsk Lydskole (NISS). Etter endt utdanning i år 2000, har han arbeidet freelance med varierte oppdrag, særlig innenfor TV-lyd. Han er en av lydteknikere som eier og driver firmaet Lyd i Sentrum. Han jobber mest med tv-lyd – opptak, miks/lyddesign og direkteendinger. Han er ansvarlig for lyden til mange av de norske tv-programmene som vises hver uke på norske TV-kanaler. Av dokumentarer kan nev-

nes *Kringsatt av fiender* og *Slanger i Paradis*. Han har også bred erfaring fra OB-produksjoner og studioproduksjoner fra direktesendte produksjoner, særlig innenfor fotball og håndball.

RAGNAR BJERKREIM

Ragnar Bjerkreim er en av Norges beste og mest allsidige komponister. Hans internasjonale gjennombrudd var med musikken til TV-serien om Thor Heyerdahl; *The Kon-Tiki Man*. Serien ble vist i 50 land og musikken ble utgitt på BBC Records. Hans ideal er å være en enkel komponist som ikke synes, men som desto mer skal høres. Det har han lykkes bra med så langt. Han er i dag en av våre mest produktive komponister innen film og fjernsyn.

MARIANNE THALLAUG WEDSET

Marianne er utdannet lysdesigner ved California Institute of the Arts (Masters Certificate of Fine Arts 1988-90), men har arbeidet med lys siden 1979. Hun har gjort lysdesign for alt fra ute-teater i Stockholms parker, til Burkina Faso, Nidarosdomen og skogene i Selbu. Hun har turnert fra Colombia via India til Kina, gjort lys for frie grupper og privatteatre i Stockholm via Barcelona til USA, for hovedscenene og småscenene på Nationaltheatret i Oslo og Dramaten i Stockholm.